

IVO SVETINA

O JEZI, O SRDU POGUBNEM

2012

© Ivo Svetina

Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorja je prepovedana.

Osebe:

Trojanci

1. Priam
2. **Hekaba**, njegova žena
3. Hektor, sin
4. **Andromaha**, Hektorjeva žena
5. Paris
6. **Hélena**, Parisova žena
7. Helenos, sin
8. **Laódika**, hči
9. Vojak

Vodja oblegovalcev

1. Ahil

Prolog

Mlada Hekaba (igra jo svetlolasa Helena!) tava po prazni palači. Noč je.

Kje si? Kam si se skrila?
Ljubček moj, pridi k meni.
Dovolj je! Pozno je. Pridi v posteljo!
Pridi, sinko moj! Noč je! Spati moraš,
fantek moj edini!

Zdaj pa je res dovolj!
Tako se nehaj skrivati!
Paris, takoj pridi sem!

Kaj ... Kaj je to? Kdo si?
Paris? Kača? Gnusna črna kača ...
Sluzasta ... lesketajoča se ...
Kaj je to? Kdo si? Kje je moj sinko?

Paris, Paris, kje si? Pridi k mamici!
Kača, kaj tako stekleno strmiš vame?

Kje je moj sinko? Povej!

Kača grda, kača draga? Ljubica moja,
povej mi, kam se je skrila moj Paris?
Ga je jabolko pojedlo,
ko izbirati je moral med lepoto?
Povej mi, ubožica, ki se vse življenje plaziš po trebuhu
in utrip tvojega mrzlega srca odmeva
v podzemskih votlinah.

Kača, kačasta, kje je ... Kdo si ... Si ga ...
Si ga požrla? Mojega sinka, mojega Parisa?
Kača, povej, drugače ti oddrobim glavo,
da se tvoje zle oči zakotrljajo
po marmornatih tleh mojega doma.

Kača, kam bežiš? Ostani še tu! Vrni mi
mojega sinka! Kača, kraljica, častila te bom
v templju, dokler bom živa, le Parisa mi vrni!

Kača moja, moja ljuba kačica, kaj je zdaj to?
Zakaj te ogenj objema, zakaj iz tebe plameni sikajo,
zakaj, kača moja?
Počakaj, da prinesem vedro vode, da te pogasim,
kačica moja, samo, da mi vrneš mojega Parisa!

Kača, ustavi ogenj! Ustavi ogenj, ki si ti.
Ogenj, umri, da ne umre kača,
ki je požrla mojega Parisa!
Kača, ne, ne, ne!
Ugasni, ogenj, prekleti! Ugasni, morilec!

Umri ogenj, umri strup, ki si zrasel od mojega mleka!

1. PRIZOR

V vseh prizorih so na odru vsi dramski liki. Ves čas sodelujejo s svojimi komentarji. Ne kot zbor, ampak vsak zase.

Priam, Hekaba, Hektor, Andromaha, Paris, Helena, Helenos, Laodika.

Laodika in Helena.

LAODIKA (se tiho približa Heleni).

LAODIKA

Ne spiš? Seveda ne spiš! Kako le bi?
Četudi je noč ... a svet je že zdavnaj utonil

v krvavem breznu.
Tudi konji ne spijo. Ližejo si rane in kri mrtvih jezdec.

HALENA

Kdo bi mogel spati v teh časih groze!

LAODIKA

Pa vendar ... tudi nespečnost ne more poškodovati
tvoje lepote ... Helena, občudujem te!
Resnično si božanska! Ne le lepa, ampak ...
vzvišena, hladna kot kip boginje.
Tvoji svetli lasje, tvoja mlečna polt ...
Kar dotaknila bi se te, te pobožala ...
Blažen moj brat ...

HELENA

Daj, mila moja Laodika, dotakni se me. Pridi ...
Že dolgo nisem na sebi čutila nežne dlani ...
Ne boj se, pridi k meni ...

LAODIKA

Moške dlani so v teh časih grobe,
žuljave od mečev in kopij,
umazane s krvjo ...

HELENA

Saj, zato pa ... me ženske smo ostale same...
topla naročja in nežne roke ...

LAODIKA

Res je, občudujem te in ti zavidam.
Že deset let umirajo moji in tvoji ...
Skoraj že vsi moji bratje so padli pod meči
čet tvojega moža! Res je, nisi človeško bitje,

ampak boginja, poslednja boginja,
izklesana iz belega marmorja, brezsrčna ...
Deset let klanja, Helena! Zaradi tebe!

HELENA

Mar ne zaradi tvojega brat, Laodika?
Kako lahko Parisu odpuščaš,
meni pa naprtiš krivdo za vso to nesrečo?

LAODIKA

Nesrečo! Ti temu praviš nesreča! Helena božanska,
to ni nesreča, to je konec! Konec našega rodu,
našega mesta, naših dedov in vnukov!
To ni nesreča, to je konec, brezno, tema, mrk!

HELENA

Vprašaj svojega očeta, vprašaj ga, kaj on,
moder med modrimi, misli. Vprašaj dobrosrčnega
in pravičnega Priama, kaj on misli o tem!

LAODIKA

Kaj naj ga sprašujem? O čem?
O tem, koliko svojih sinov je pokopal?
Sedeminštirideset! Sedeminštirideset sinov
je pokopal, Helena najlepša!
Zaradi tebe!

HELENA

Tudi Paris se bori za svojo domovino!
Moj mož in tvoj brat!

LAODIKA

Paris je ... Paris je moj brat, ja , moj brat je,
in njemu sem že zdavnaj odpustila!

A tebi ne bom nikoli, božanska Helena!
Na, tu imam nekaj zate, lepota krvava.
To bodalo mi je nekoč davno podaril stari pastir,
ki je na pobočjih Ide pasel naše črede.
Tu ga imaš, Helena.
In ko bo prišel čas – kmalu bo prišel! –
tedaj ga vzemi v roke in ga položi
na gladko polt svojega vratu ...
Da začutiš hlad plemenitega rezila ...
In nato zarezi, zarezi urno in globoko ...
Da bo kri brizgnila, špricnila,
slap oblila tvoj prelepi vrat in se boš
v potokih krvi prelila v spodnji svet,
kjer boš srečala vse moje in svoje brate.

2. PRIZOR

Primova palača. Noč. Kriki od vsepovsod. Sredi dvorane stoji Priam.

Priam, Hekaba, Hektor, Andromaha, Paris, Helena, Helenos, Laodika.

GLASOVI

Ogenj! Ogenj!
Polja gorijo! Vse je v plamenih!
Pobili so stražarje! Jih zmetali v ogenj !

HEKTOR

Priam, oče moj, žito gori!
Živina nori! Ovce beže v gore!

PRIAM

Vse stražarje o pobili?

HEKTOR

Tudi tiste na stolpih!

PRIAM

Le kako? Kako je to mogoče?

HEKTOR

Našli so skrivno pot ob reki ...
Kot da bi jim nekdo izdal ...

Helenos plane v dvorano.

HELENOS

Oče, ognjene puščice so napolnile kašče
in zrnje spremenile v pepel.

PRIAM

Kdo je poveljeval stražam?

HEKTOR

© Ivo Svetina

Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorja je prepovedana.

Anténor neustrašni.

PRIAM

In je ... mrtev?

HEKTOR

Kopje šlo mu je skozi oko
in lobanja se je razčesnila,
da šlema mu niso mogli sneti.

HELENOS

Oče, kralj! Zdaj ali nikoli!
Požgati moramo njihove ladje!
Takoj mi ukaži, oče, da odidem z najzvestejšimi borci
in še v zavetju noči zažgem njihove ladje!

PRIAM

Počasi, sin moj, saj veš, da smo to že velikokrat poskušali.
Tudi če bi ti uspelo požgati deset, petdeset, sto
njihovih ladij, še vedno bi jih ostalo brezštevila!

HEKTOR

Helenos ima prav, oče! Izčrpavajo nas,
vsak dan nas je manj, hrane zmanjkuje ...
Ljudstvo je lačno, obupano, neznana bolezen
se hrani z njihovimi izmučenimi telesi.

HELENOS

Mrtve konje so pometale v naše studence
in zastrupili vodo! Pobijmo jo, pesjad ahajsko!

PRIAM

Helenos moj, mar nismo žrtvovali
že vse naše junake, tvoje brate?
Mar se ne upiramo že deset let
pobesnelim zahodnim kopjenoscem?

HEKTOR

Preklet naj bo!

PRIAM

Kdo, Hektor?

HEKTOR

Ne le Menelaj, ne le Helena ...
Ampak ...

PRIAM

Kdo? Paris, tvoj brat?

HEKTOR

Ja, on! Prav on, oče moj! Babjek!
Večkrat zajec kot mož!
On je kriv te strašne morije ...
On in nihče drug!

HELENOS

Paris je najin brat, Hektor!

HEKTOR

Njegova kri je tudi najina, hočeš reči?

HELENOS

Ja, saj ...

Hektor izdere meč.

HEKTOR

Če je moja kri taka kot Parisova,
potem si s tem mečem takoj razparam trebuh.
Naj namoči ta zlizan kamen moja kri,
da se bo pokazalo, da ni taka kot Parisova!

Vstopi Hekeba.

HEKABA

Kaj pa ti noriš z izdrtim mečem, Hektor?
Mar ni dovolj, da so nam požgali žitna polja ...

HELENOS

Nekdo jim moral je pokazati pot mimo straž!

PRIAM

Helenos, hočeš reči, da je med nami izdajalec!

HELENOS

Izdajalec ... Ne vem ... A že večkrat ...
Tudi severna vrata so bila nekoč odprta ...
Še sreča, da ...

PRIAM

Če je to res, potem je naš rod na veke omadeževan.
Najhujši greh, ki ga kdo lahko zagreši,
je, da svojo kri, kri svojega rodu,
proda za zlati vrč sladkega vina.

HEKTOR

Tudi izdajalec bo mrtev,
če takoj ne gremo v napad. Zdaj sredi noči!
Še pred zoro bomo pri njihovih ladjah
in dan se bo začel s plameni, ki bodo požirali
njihove trebušate barke!

HEKABA

Fanta moja ...

HEKTOR

S Parisom smo še trije tvoji ...

HEKABA

Vi trije ste naše zadnje upanje ...

PRIAM

Vi trije ste zadnji junaki,
ki boste obranili Trojo ...

HEKTOR

In kje je Paris? Mar pomaga gasiti
ali se spet kje skriva in se igra z mečem ...

HELENOS

... in se občuduje v rezilu meča.

PRIAM

Ne govori tako o svojem brat!
Moj sin je tako kot vidva.

HEKABA

Vse tri sem rodila ...
In med vami ni razlike ...

HELENOS

Ni razlike? Sem jaz ugrabil ženo tujega kralja?
Sem mar jaz zalezoval Heleno
in ji lezel pod kiko?!

HEKTOR

Paris je najin brat, Helenos, in
njegova krivda je potemtakem tudi najina ...

HEKABA

Govoriti o krivdi, sina moja, zdaj,
ko že deset let umirajo naši moški,
je jalovo ... Edina, ki bo končna
razsodnica o krivdi enega mojih sinov,
bo smrt!

Vstopi Paris

PARIS

Konec je. Vse je zgorelo. Tudi živina.
Drobnica je zbežala v goro.

HEKTOR

Zakaj pa se nisi pridružil ovnom ...
na begu?

PRIAM

Hektor, dovolj! Vojne ne moremo končati,
četudi bi Heleno ta trenutek vrnil Menelaju!
Preveč mojih sinov je padlo, preveč trojanskih
junakov je bilo razmesarjenih na peščeni ravnici

pred našim obzidjem, da bi se lahko vdali!
Borili se bomo do zadnjega moža!

HELENOS

Do zadnjega Ahajca, Špartanca ...!

HEKABA

Helenos moj, sin moj, če boš padel
tudi ti, moj najmlajši, bom legla pred
obzidje Troje! Naj ahajski divjaki preko
mojega trupla vdrejo v naše mesto!

3. PRIZOR

Priam, Hekaba, Hekor, Andromaha, Paris, Helena, Helenos, Laodika

Paris in Helena. Helena se igra z bodalo, ki ji ga je podarila Laodika.

HELENA

Bodalce, jekleni jeziček,
Mrzel ... že hrepeniš po ... krvi ...
Neučakanec moj, ti bi rad kar takoj ...
Kar zdajle, ta hip ... poljubil moj vrat ...

Paris vstopi.

PARIS

Kaj stojiš kot uročena? Kaj mrmraš?
Kaj imaš v roki? Bodalo? Bodalo!
Helena! Od kod ti bodalo?

LAODIKA

Jaz sem ji ga podarila!

PARIS

Le čemu? Kaj naj Helena s tvojim bodalom?

HELENOS

Čemu služi bodalo, brat moj?

HEKTOR

Da ovci z enim samim gibom prerežeš vrat.

HELENOS

Ovci? Ovci, Hektor?

LAODIKA

Helena ... lepa Helena ... ni ovca.

PARIS

Laodika! Ne žali moje žene!

HELENOS

Sestrica moja mila, ne žali tiste,
ki je ponižala naš rod ... ki je kriva ...

PRIAM

Ne govori o krivdi, Helenos!
Jaz sem sprejel Heleno
v svojo palačo in jo s tem storil
za eno izmed nas!
Parisova žena je moja hči!

HEKABA

Moja hči, ki je nisem rodila,

a sem ji dala sina ...

LAODIKA

Nič mu nisi dala ... mama!
On si jo je vzel ... ugrabil ...
Bila je žena drugega

HELENOS

Iz napuha! Prepričan, da si najlepši!
Zaradi tega, Paris, si storil zavrženo dejanje!

HEKTOR

Zaradi katerega že deset let umirajo naši junaki!

PRIAM

Dovolj! Jaz sem kralj!
Jaz sem oblast! Jaz sem sprejel to vojno!
Nisem pokleknil pred ahajske mogočnike
in jih prosil, naj odidejo, še preden je njihovo
kopje prebilo lobanjo trojanskega junaka.

HEKABA

Vaša mati sem, šele nato kraljica.
Moč matere je večja od moči krone!
Moje telo je prestol, na katerem ste
se rodili, moje prsi so polje, na katerem ste zacveteli.

PARIS

Laodika, tu pred vsemi povej,
zakaj si podarila Heleni bodalo?

LAODIKA

Da se bo lahko branila pred Menelajem,
ko bo vdrl v vajino spalnico!

PRIAM

Ni dneva ne noči,
ko bi se to zgodilo!

LAODIKA

Dala sem ji ga ... da bi se branila ...
Pred samo seboj!

PARIS

Pred čem naj bi se branila?

HELENA

Dala mi ga je in rekla,
naj si z njim ... prerežem ... vrat!

PRIAM

Laodika! To, kar si storila, je sramotno dejanje!
Saj nismo Ahajci!

PARIS

Hotela si, da se Helena ubije?!

LAODIKA

Ker je morilka ... ker je zaradi nje
padlo že sedeminštirideset mojih bratov ...

HEKABA

Mojih sinov, Laodika! Tvoje srce je lahko

ranjeno od premnogih smrtnih ran,
a le jaz imam pravico,
da razsojam o bolečini in trpljenju!
Jaz sem jih rodila!

PRIAM

In jaz pokopal!

HEKTOR

Brat moj, Paris moj. Lepi in plašni
bratec, dokaži nam,
da si pripravljen prevzeti nase odgovornost
za svojo noro dejanje.
Ugrabiti mogočnemu Menelaju ženo!
In to medtem, ko se je on tolkel s Perzijci!
Strahopetno dejanje!

PARIS

Je zaljubljeno srce strahopetno!

HEKTOR

Pojdi in se spopadi z njim.
Ko boš porinil meč skozi njegovo debelo telo,
tedaj boš blagoslovljen junak
in nihče več ne bo smel govoriti o

PARIS

Grem, vsem vam dokažem,
da nisem slabič, da sem prav tak
kot vsi naši junaki

HELENOS

Padli!

PARIS

Takoj ko se zazori, se odpravim proti Grkom ...
Z izdrtim mečem pokličem Menelaja ...
In ga nasadim, presekam, mu oddrobim glavo ...

PRIAM

Stori, sin moj, stori tako!
Za vse čase bo naš rod opeval
tvoje junaštvo.
In nihče več ti ne bo mogel ničesar očitati.
Ko bo Menelaj mrtev, bo Helena dokončno samo tvoja!

HEKABA

Pojdi, sin moj!
Vrni se s ščitom, ne na njem!

HEKTOR

Tako je prav, brat moj!
Mi smo Priamovi sinovi!

HELENOS

Ubij ga, ki je mesaril po naši bratih!

LAODIKA

Helena ... kar tiho si ...
Nič ne rečeš, kot da se te ne tiče ...
Kot da si lep kip, pod katerim se nabira morje krvi

HELENA

Kaj naj rečem? V rokah še vedno držim bodalo,
tvoje bodalo. Hvala ti!
To je najlepše darilo, ki sem ga prejela tu v Troji!

LAODIKA

Ker otroka nisi povila.

HELENA

Kaj ti, ki si še devica, veš o tem!

LAODIKA

Tisti, ki darovati sem mu hotela himen,
padel je pod špartanskim mečem!

PARIS

Dovolj!

LAODIKA

Nočeš poslušati, bratec moj,
kako ... zakaj še vedno nisi ... oče ...

PRIAM

Laodika, lepa deklica moja, edina med
deseterimi sinovi ... ne spreminjaj se
v strup, ki tebe prej bo razžrl kot ...

LAODIKA

Saj tam v Šparti, kjer Helena je doma ...
Bila doma ... otroke rojevajo, a jih tudi pobijajo ...

HELENA

Le šibke, saj taki, ki niti sesati ne zmorejo,
nikdar ne bodo mogli vihteti meča!

ANDROMAHA

In ti ... svakinja ... moja ... ti bi lahko
ubila otroka, ki bi ga rodila,
ker nebogljeno bitjece je?
Ti ... bi ti lahko ubila nežno meso,
prisesano na tvoje napete dojke?
Ki od šibkosti zaspi, še preden ...

HEKABA

Mati sem in ne bom dovolila, da žalite
žensko, četudi še ni mati!
Najlepše trojansko darilo, ki ga je dobila Helena,
je Paris, moj sin!

HEKTOR

No kaj malega bi jih tudi Paris
lahko daroval ...

HELENOS

Kakšno živo kapljico ...

Paris se zažene v Helenosa.

PARIS

Utihni, ščene malo!
Si sploh kdaj okusil ...
Ljubezen? Si sploh kdaj spal ...?

HELENOS

Brat moj, s svojo jezo nabrusi svoj meč

in črni srd hrani za za Heleninega moža ...
Ko stal boš nad njegovim truplom, bo Helena,
če te res ima rada ... kar sam od sebe zanosila ...

PRIAM

Dovolj je teh otročarij!
Vojna je, mrtvih je toliko,
da bi jih nimamo več kje pokopati!
Vi pa ...

HEKABA

Četudi ste junaki, se obnašate kot otroci!
Kraljevskega rodu ste, tudi ti Helena,
zato se tako tudi obnašajte.
Nihče ne zna prešteti dni, ki so nam še namenjeni.
Ljudje umirajo od lakote,
ko si gasijo žejo, jim jeziki počrnijo ...
Bežijo v planino, drobnica cepa ... otroci ...
do krvi grizejo suhe dojke svojih mater.
Vi pa še kar iščete krivca za to morijo ...
Helena ... da, Helena je Špartanka
in Paris jo je ugrabil kralju Menelaju.
To vemo že deset let, ves čas,
ko zemljo poji kri junakov,
ne le trojanskih, tudi ahajskih,
ki četudi barbari, rojeni so iz matere.
In mati nikdar ne rodi morilca.

4. PRIZOR

Boj med Parisom in Menelajem. Paris zbeži z bojnega polja. Hektor gre, da dokonča spopad z Menelajem.

Priam, Hekaba, Hektor, Andromaha, Helena, Helenos, Laodika

PRIAM (Parisu)

Brez meča in ščita si zbežal z bojnega polja!
Zdaj Hektor rešuje našo čast!

PARIS

Ranil sem ga.

PRIAM

Ubiti bi ga moral, ran je prepoln. Še perzijskih.

LAODIKA

Helena, si vesela ... Oba tvoja sta še živa!

HELENA

Moje srce je bojno polje.

HELENOS

Kako lepo, samo da ne izkrvaviš ... prekmalu .

HEKABA

Paris, dejala sem ti, da se vrni s ščitom, ne na njem.
Vrnil si se brez ščita ... to huje, kot če bi te
prinesli na njem.
Ko bi ubil Menelaja,
ko bi ga pre sekal, da bi te zalil slap
njegove krvi, bi bili vsi računi poravnani.

Ne bil bi le srečnež, ki je za ženo dobi najlepšo,
bil bi tudi kraljevski mož, ki je svoje nečastno dejanje
umil s krvjo svojega tekmeca!

Ne greši tisti, ki v pogumu stori greh,
greši tisti, ki svojo strahopetnost ogrne s pogumom.

PARIS

Mrtev bi bil junak, živ sem strahopetec.

PRIAM

Mrtev bi bil še en moj sin, le dva bi še ostala,
da dokončata to desetletno klanje!

Bodi ponižen, ker še vedno imaš možnost,
da te bodo slavili kot zmagovalca.

HELENA

Naj točim solze, ker se je Paris vrni?
Naj vriskam, ker Menelaj še ni mrtev?
Naj si prerežem vrat, ker sem lahkomiseln
prispodoba lepote, nema soha,
na katero se lahko vsakdo nasloni ...
Ob njej obriše krvave roke ...

LAODIKA

Res te je obdarila nesreča!
A slišala sem, da so ti pravili Pasjelika ...

HELONOS

Paris je tvojo zamenjal z našo nesrečo.

HEKABA

Da se je Paris živ vrnil z bojnega polja,
je to tolažba mojemu srcu, ali pekoči sram?
Ko prinesli bi ga ščitu, mar bi moje srce

od radosti plesalo in hkrati prepevalo žalostinke?

PRIAM

Ne morem se več slepiti, da znova vstala bo četa
mojih sinov – mrtvih sinov! – in rešila Trojo
pred podivjanimi Ahajci.
Zato od zdaj je vsaka smrt le krona našega poguma.
Zato besede matere kraljice so svete besede.
Zakon neba, kjer nekoč živeli so bogovi.

ANDROMAHA

Paris, ljub si mi bil in mi boš,
saj si Hektorjev brat in zato jaz tvoja sestra.
Hektorjev sin bo morda nekoč tudi junak,
četudi še na mojih prsih spi.
Ko je Hektor odšel na bojno polje,
da dokonča, kar si ti jalovega zaplodil,
sem spoznala, da je ljubezen do domovine enaka
ljubezni do ženske! Slepa in nerazložljiva.
Zato ne trepetam, ker je morda prav ta hip
Menelajev meč presekal Hektorjevo srce!

Naj bo tvoja ljubezen, Paris, do domovine
Vaj pol tako silna kot je do Helene.
Do nje, ki si jo oropal domovine in bo do konca
časa brezdomka, tujka. Med nami in v sebi.
Tudi po smrti privezana na steber objokovanja
vseh trojanskih mater in žená!

Zasliši se kričanje in vzklikanje!

GLASOVI

Hektor! Hektor kopjenosec!
Hektor tresošlemi! Hektor, konj strahovalec,
Hektor, zmagovalec!

HEKABA

Moj sin ...

PRIAM

Hektor, zmagovalec!

HELENOS (Parisu)

Srečo imaš, lepi brat moj!
Sramota zre v tla, ko gre mimo tebe!

LAODIKA (Heleni)

No, pa si dočakal! Odrešena si prekletstva
nezvestobe, saj vdova ima vso pravico,
da se znova poroči.

HELENA

Menelaj ... mrtev ... Menelaj ...
Jaz sem te ...

5. PRIZOR

Hektor in Andromaha.

ANDROMAHA

Kaj bo z nami? Povej, junak moj.
Bo najin sinko kdaj imel svojega sina?
Bo Troja stala še tisoč let?
Ali bodo o nas peli le slepi rapsodi?

HEKTOR

Najin sin bo imel petdeset sinov in petdeset hčera.
Mogočne črede, ki bodo popasle vso travo
na idajskih pobočjih; vsak njegov vol bo veljal
za dva vola drugih vladarjev!

ANDROMAHA

Nisem več deklica, da bi me omamil
s svojimi medenimi besedami; verjela sem ti,
ko še nisem prvič zakrvavela,
ker bil si moj prvi, edini, Hektor moj!
Sedaj, ko sem ti povila sina,
sedaj mi govori brez prispodob:
zdaj ni čas, da bi se tolažili s praznimi besedami!
Po smrti se imenuje naš čas.
Ne pripoveduj mi pravljic!

Hektor, moj mož si in oče najinega sina!

Prešnja dva, Priam, Hekaba, Paris, Helena, Laodika.

PRIAM (Andromahi)

Ker si mi rodila vnuka, še nimaš pravice,
da seješ malodušje!
Pravica je na naši strani ...
Odnjali bomo divjake z naših obal
še pred bo moj vnuk shodil!

HEKABA

Poslušaj modri Priamov glas, Andromaha.
Zgradili smo Trojo, sejali žito,
gojili oljke, ob pogrebnih grmadah smo slavili življenje.
Tristo let že štejejo oljke, vsaj toliko let šteje tudi Priamov rod.

HEKTOR

Andromaha ne seje malodušja, njeno naročje
je obdarjeno z vajinim vnukom,
a njeno srce je gnezdo strahu in negotovosti!

HEKABA

Matere smo kot pokrajina pod Ido:
Smo travniki in pašnik,
bistri potoki in dišeče cvetlice,
senčnati gaji in temni gozdovi,
vzpenjajoči se po strmih pobočjih proti nebu,
smo brlogi, gnezda in staje, v katerih se drenjajo
samci in samice, se rukajo, trkajo, mukajo,
meketajo, tacajo po iztrebkih, a med njimi
nežni, rožnati, mehkodlaki mladiči vlažnih oči ...
Me smo življenje in tega življenja se ne da ubiti!
Kot se ne da uničiti pokrajine,
ki ščiti Trojo pred silami narave!

ANDROMAHA

Strah je posušil mojo mleko, da nimam s čim
nahriniti sina, tvojega vnuka.
In Hektor odhaja ...

PRIAM

In vrnil se bo! Moj veliki Hektor!
Tisti, ki sédel bo na moj prestol,
ko črn kamen ustavi moje srce.

LAODIKA

Hektor moj! Brat moj! Vedno si se vrnil!

HEKTOR

Ogenj! Tam na obali! Ogenj!
Mar gorijo grške ladje?

PARIS

Po smoli diši! To so ladje

HEKABA

Kje je Helenos?

PRIAM

Kje je njegova četa?

HEKTOR

Nikjer jih ni ... Mogoče pa so ...

PRIAM

Hočeš reči ... da se je ponoči odplazili

k ahajskim ladjam ...

PARIS

Le kako, le kdaj, kdo

HEKTOR

Zagotovo je Helenos ...

PARIS

Vedno zaletav, nepredvidljiv ...

HEKTOR (Parisu)

Zaletav, nepredvidljiv, a junak, najin brat, brat moj!

6. PRIZOR

Helenos, vsi. Helenos je smrtno ranjen. Umira.

HELENOS

Moji bojevniki ... ranjeni ... poskrbite zanje!

PRIAM

Helenos, zakaj si se sam podal v boj?

HEKTOR

Zakaj nisi mene pozval, da grem s teboj v boj?

HELENOS

Noč je bila temna ... temnejša od grških ladij ...

Priplazili smo se do njih ... spali so že ...
Ognji so komajda še dihali ... tiho je bilo,
še morje se je pritajilo

Hekaba mu izpira rane.

Helenos, sin moj, s čim naj zacelim tvoje rane?

HELENOS

Luna ... je prijezdila izza oblakov,
že so gorele prve ladje, ko nas je osvetlila ...
Še nekaj smo jih zažgali ...
Oh, kako lepo gorijo ... že deset let na suhem ...
Črna smola se vname, še preden baklo pritakneš ...

HEKTOR

Bratec moj, neumni, zaletavi!
Nikdar si nisi dal ničesar dopovedati!
Trmast kot mezeg, vztrajen kot osel!
Bratec moj, sedaj tu ležiš, oblit s krvjo ...

PRIAM

Za vsako tvojo rano, bo padlo njih sto!

Laodika se požene proti Heleni.

Psica! Naj ne žalim plemenite živali!
Kača! Naj ne sramotim modre struparke!
Ni bitja ki bi si zaslužila njegovo ime!
Ti, samo ti in še enkrat ti!
Kriva si, da Helenos tu leži, da njegove rane žarijo,
smrtna žerjavica! Z njim morala oditi bi ...
Vate naj bi se zabadala sovražnikova kopja!

PARIS

Laodika ...

LAODIKA

Odpelji svojo prekleto žensko ...
Zdaj še predobro razumem,
zakaj si jo pravili Pasjelika ...
Kuzla, ki se goni tudi v krvavi postelji ...

HELENOS

Laodika, sestrice moja, nikar!
Še nikdar ni bila ženska vzrok morije.
Mi, ki od nas se pričakuje, da bomo junaki,
od želje po zmagi pijani vihtimo meče
in lučamo kopja ... mi smo, ki nam je bilo dano
srce, v katerem je toliko poguma kot norosti

Helena ... pridi ... ne boj se ...
Nisi me ti ranila ... niti tvoj nekdanji mož ne ...
Patroklos se je v nas zagnal kot stekli pes ...
Primi me za roko ... saj je skoraj več ne čutim ...

Helena pristopi

HELENOS

Midva bi lahko bila brat in sestra ...
Najini imeni ... kot da bi naju rodila ista mati ...
Primi me ...

HELENA

Držim te, junaški Helenos!

HELENOS

Nisi ti kriva, da odhajam ... Ne jokaj,
ne muči svojega izmučenega srca ...
Umiram, ker sem sin trojanskega kralja ...

HEKABA

Počivaj, Helenos moj, hrani dih za življenje ne za besede.

HELENOS

Mama, saj še diham ... še diham in vonjam ...
gorečo smolo ... uspelo nam je ...
Helena ... rodi Parisu dečka in
naj mu bo ime ... Helenos

PARIS

Brat moj, jaz te bom maščeval ...
Šel bom tja in izzval Patrokla!
Helenos, me slišiš? Helenos, ne odhajaj ...

Hekaba položi laneno krpo prek Helenosovega obraza.

HEKABA

Krog je sklenjen. Rodila sem ga in ga prvič umila.
Sprala z njega svojo porodni kri.
Zdaj ga zadnjič umijem in sperem z njega črno kri srda.

PRIAM

Helenos, junak moj, sin moj,
tvoji sinovi ne bodo nikdar vladali Troji,
a spomin na tebe bo naše najtrdnejše obzidje,
ki ga nihče ne podre!
Dvanajst volov bomo žrtvovali,
na idajskih pobočjih posekali plemenite hraste
in postavili visoko grmado, jo polivali z vinom in medom,
da se v posvečenem ognju spremeniš
v ime, ki ga bodo opevali slepi rapsodi.

LAODIKA (poje)

Pletel si mi venčke, bratec,
ovčke sva nosila prek ostrih skal
in deročih potokov,
pripovedoval si mi o enookih velikanih,
možačah Amazonkah in kentavrih.
Sredi največje razposajenosti strašil si me
z bučečimi črnimi vodami podzemlja.

Bil si, bratec moj, moje senčnato drevo
v poletni pripeki, in toplo zavetje
pred mrzlimi vetrovi ...
Držal si me za roko, ko šla sva
skoz večno pomlad najinega otroštva ...

Od ahajskih ran, bratec moj, razsekan,
pred menoj ležiš, jagnje, ki nekoč padalo je
v črno brezno ... bled, tih, mrzel,
in vse najino otroštvo, vse najine radosti
zalile so črne, bučeče, smrtne vode podzemlja ...

7. PRIZOR

Pogrebna svečanost.

Vsi.

**Postavljajo grmado. Nalagajo posekana hrastova debla, enega vrh drugega.
Najmanj tri metre v višino. Ob grmadi leži Helenos povit v bele lanene**

trakove, na njem leži meč, kopje in sulica. Ko je grmada postavljena, prislonijo lestev in dvignejo Helenosa na vrh grmade, nanj položijo tudi meč, ščit in kopje. Iz velikih vrčev zlivajo po grmadi vino in med. Ob tem se sliši otožen zvok piščali. Vse naokrog grmade je krvavo, ker so prej na tem mestu zaklali 12 volov. Stopajo po lužah krvi. Preden pritaknejo bakle, da grmada zagori, je na vrsti obredno petje.

VSI-ZBOR

O jezi, o srdu pogubnem, pojemo zdaj.
O črnem srdu, pijanem kri ... ki zver grize
sočno meso in srce spreminja v kamen.

Helenos, junak naš, sin moj,
premlad, da bil bi oče sinu, dovolj star,
da so se ahajski meči odžejali v tebi.
Helenos, osemindvajseti sin,
tvoje kosti bodo položene v temelje Troje,
da večno traja in traja, ko nas ne bo več.

Vino naj upokoji tvoje srce, med zalije
junaške rane, ogenj naj te očisti jeze in srda,
ki ukradla sta ti sinjo mladost.

Helenos, sin moj, Helenos junak naš!
Helenos, trojanski junak, sin Troje!

8. PRIZOR

Helena, Hekaba; Paris, Laodika; Priam, Hektor, Paris

Helena in Hekaba

HELENA

Mati, kraljica ... Ne morem več ...
Vsi mrtvi trojanski vojaki ...

HEKABA

Ne govori, Helena, hči moja.
Res je, velika teža je legla na tvoje
šibke rame ... lepe so, še vedno dekliške ...
kot da se ne bi starala...
A vse tvoje muke in solze ne morejo
odplačati, kar se nam je zgodilo.
Zato ne pričakuj usmiljenja od mene.
Sprejela sem te kot svojo hči,
ker si postala Parisova žena –
In Paris je moj sin! Moja kri!

HELENA

Kraljica ... saj ne iščem usmiljenja ...
Ko sem zapustila svoj dom, sem ...

HEKABA

Kaj si? Nič nisi! Šla si z lepim mladeničem
kot ovca za pastirjem, in nisi se bala moža,
ovčarskega psa – ki je – k sreči – že mrtev!,
kar šla si in šla, omamljena od vonja novega gospodarja!

HELENA

Vem ...

HEKABA

Nič ne veš! Samo to moraš vedeti
da zdaj ni čas, da bi kaj vedeli!
Vojna je, klanje, na tisoče naših bojevnikov je padlo,
a prav tako na tisoče vojščakov, ki so se zbrali
ob Menelaju – sreča, da je mrtev! –
da, srečna sem, da je mrtev! Ne poznam usmiljenja
do tistega, ki je pobijal moje sinove!
Srečna, da je umrl tvoj mož, ki si ga zapustila,
tako je tvoja nezvestoba izpuhtela kot lužica!
Pasjelika ...

HELENA

Žali me, zaslužim si to,
a Parisu ostala bom zvesta ...

HEKABA

Saj ti drugega tudi ne preostane!
Predstavljaljaj si, kaj bi se zgodilo,
ko bi te Paris nagnal!
Ko bi morala prečiti od krvi prepojeno peščino
med trojanskim obzidjem in grškim ladjam?
Si lahko to predstavljaš, lepotica moja?
Kako bi se pognali sestradani grški mladci
in te dobesedno raztrgali kot trop volkov!
Nikogar ne bi bilo ki bi te branil!
Ne s kopji, z udi bi te prebadali toliko časa,
da bi od tebe ostal le luža krvi.

Priam, Hektor, Paris

PRIAM

Poslednja dva sta.
(dolg premor)
Sinova moja ...
Tudi vaju bom izgubil!

HEKTOR

Oče, midva ostaneva – zadnja in poslednja dva –
Tvoja živa sinova! Kraljeva sinova!

PARIS

Troja bo večno stala in naš rod ...

PRIAM

Paris, sedaj niso potrebne velike besede!
Zdaj je meč močnejši od pesmi:
Silnejši od hvalnic, silnejši od žalostink.
Meč, ki se druži s ščitom in kopjem,
so najlepše tri besede. Vojna je!
Deset let! Žita nimamo več,
studenci in vodnjaki so zastrupljeni,
ljudje že bežijo gor v temne gozdove Ide ...
Sonce ni več zlato, belo je kot lobanja!
Prihaja ... bliža se ... konec!

HEKTOR

Konec bo, ko bom stal na pogorišču
grškega ladjevja, kralj!
Konec bo, ko bo morje spralo vse grozote
in se bo kot otrok znova igral s kamenčki na obali.

PRIAM

In bil prispodoba čas na prestolu ...

PARIS

Še imamo močne čete, na tisoče lokostrelcev
in kopjenoscev ... na naši strani je ...

HEKTOR

Ko bo bosta padla Patrokles in Ahil ...
Tedaj bo konec ahajskega veličastja!
S Parisom ju izzoveva na spopad
in ju razmrcvariva, da bosta krulila
kot živa prašiča, nabodena na kopji.

PARIS

Hektorjeve besede so tudi moje!

PRIAM

Kaj pa Agamemnon?

HETOR

Žaluje za bratom, a njegova žalost
je prepojena z jezo, saj ga je Menelaj
zvabil v to desetletno klanje!

PARIS

Nikdar si nista bila prava brata ...

HEKTOR

Ne tako kot midva, kajne, Paris ...

PARIS

Le zakaj bi se Agamemnon podal v to avanturo

PRIAM

Avanturo? Temu praviš avantura, Paris?
Mar še vedno misliš, da so združene sovražne sile

zapustile svoje obale in odplule k našim
zaradi neke ženske?

PARIS

Neke ženske?

PRIAM

Molči! Mar še vedno misliš, da je ta »neka ženska«,
tvoja lepa deklica vzrok te vojne?
Ne precenjuj svojih napak!
Ahajcem, celo Špartancem je Helena malo mar.
Res si Menelaja, mogočnega špartanskega kralja,
ranil v njegovem ponosu, a zaradi tega ne bi
spravil pod orožje na sto tisoč vojščakov.
Si res tako naiven, sin moj?
Mar ti ni jasno, da so Ahajci in njihovi zavezniki
pred Trojo, ker hočejo zavzeti naše obale,
da bi od tod lahko trgovali s Perzijci,
svojimi nekdanjimi smrtnimi sovražnik!
Paris moj, to je vzrok desetletnega mesarjenja,
ne pa tvoja ... lepa Helena!

HEKTOR

Paris, naj očetov glas odmeva
v tvojih ušesih, tudi ko boš imel na glavi šlem
in v roki meč in se boš zagnal v Patrokla!

Vstopi Andromaha.

ANDROMAHA

In kakšnemu odmevu naj prisluhne tvoj sin,
Hektor, ko bodo tvoj šlem poln krvi?
Mar res misliš, da si nesmrten?
Kot pravijo, da je tisti svetlolasi Ahli?

Mar res misliš, da bo tvoj sin lahko
odraščal brez očeta, brez matere –
v grškem suženjstvu, kjer ga bodo kazali
kot ujeto eksotično zverco, sina slavnega,
a mrtvega!, Hektorja, konj strahovalca!
Priam kralj, ustavi to klanje!
Nikdar jih ne bomo premagali!
tudi Helenos se je žrtvoval – zaman!

Možje, mar res mislite, da bomo z žrtvovanjem
otrok okronani kot zmagovalci!
Priam, oče, končaj to vojno!
Stopi do Grkov in ponudi jim premirje!

HEKTOR

Nikoli!

PRIAM

Razumem te, Andromaha, slišim tvoje
srce, kako utripa v strahu za sinka.
Tudi Hekabino srce sem poslušal noč za nočjo,
ko je udarjalo kot podivjan boben ...
In vsak udarec je bil en najin mrtev sin!

ANDROMAHA

Odločitev je na vas, možje, bojevniki
in vladarji ... a jaz ne bom zibala sina v luži krvi.
Odhajam! Grem, tistimi se pridružim,
ki zapuščajo Trojo in se podajajo v neznano.
Morda pa nas Lidijci vzamejo pod streho.

HEKTOR

Nikamor ne greš!

ANDROMAHA

Ti odhajaš, jaz ti ne branim, četudi vem,
da se ne vrneš.
Zato mi ne brani, da odidem še jaz.

HEKTOR

Tu ostaneš! Tu, kje se je rodil najin sin!
Tu, kjer bom položil vrč svobode
na slavnostno mizo zmage!

9. PRIZOR

Priam, Hekaba. Hektor, Paris, Andromaha, Laodika, Helena.

Hekaba in Priam.

HEKABA

Priam, Priam, pogreznil si se vase,
me sploh slišiš? Menda nisi zadremal?

PRIAM

Mojega spanja ni več, niti sanj,
le topi dremež, ko se moji čuti
zmehčajo, ko popusti krč v duši
in srce utripne devetdeset krat na minuto.

HEKABA

Priam, kdo sva? Mož in žena,
kralj in kraljica, vladarja kraljestva,
ki tone v krvi, ki žre ga smrt,
da se seseda obzidje in postelja,
v kateri še zadnjikrat mož leže k ženi.

PRIAM

Rodila si mi nešteto sinov, Hekaba,
in vse sva darovala za našo svobodo.
Najini mrtvi sinovi so prihodnost Troje.
Midva, roditelja mrtvih junakov.

HEKABA

Troje ne bo več, to veva oba, Priam!
Čemu bi si lagala, saj veva, da ...
Nisem več mati ... pogrebница sem,
ki so mi plameni pogrebni ognjev
ustrojili kožo, požgali trepalnice in obrvi ...
Samo še čuvarka dragocenih skrinjic sem,
v katerih so v mehko tkanino zavite
bele kosti mojih sinov!

PRIAM

Laodika, najina najmlajša ...
Njej vsaj ni treba pred podivjana kopja ...

HEKABA

Nje ne bo ubilo ahajsko kopje,
njen spol bo raztrgal eden od brezimnih divjakov!

PRIAM

Morda, morda sem ravnal napak ...
Morda bi moral ... že na začetku ...
Zavezniki so nas pustili na cedilu ...
Lidijci, samo zlato jim osolzi oči ...
Morda bi moral ... ko so bili še vsi najini sinovi
... živi ... žrtvovati enega ...
Ne ... le kaj govorim ...

HEKABA

Vem, kaj misliš in kaj si zdaj prvič izgovoril.

Vem, ker tudi sama sem ... le zakaj ...
Bi lahko žrtvovala enega, da bi vsi mi ...
Živeli ... brez krivde krivi ... a živi ...

PRIAM

Bi mu moral sam z bodalom prebosti srce?
Bi moral njegovo svetlolaso psico zaklati ...
Ne ... vrniti ošabnemu Menelaju, da jo ...
Da ji .. da .. stori, kar

Hektor in Paris.

HEKTOR

Ko potegneš z brusilnim kamnom navzdol,
se rezilo meča zaiskri,
a to še ne pomeni, da je postalo ostro.
Tako ostro mora biti, da prereže las,
ko ga veter ukrivi proti meču.

PARIS

Dvakrat kovano je rezilo, trikrat brušena
konica kopja ... mar to ni dovolj,
da predre šlem ali oklep?

HEKTOR

Ne le ostrina, hitrost je pomembna!
Če se kopje z vso hitrostjo zadre v šlem,
ga prebije in lobanjo in možgane,
da na drugi strani pogleda ven!

PARIS

Vedno sem občudoval tvoj met kopja,
a nikdar nisem razumel, kako to storiš.

HEKTOR

Paris, lepi moj brat, pokazal ti bom,
kako se to naredi. Te veščine me je naučil oče,
ko imel sem komaj osem let.
Nikoli ne smeš ramo potisniti nazaj,
ker tako se mišice raztegnejo,
namesto da bi se skrčile in v sebi nabrale moč.
Komolec moraš dvigniti visoko, a ne višje od glave,
saj kopje moraš več čas gledati, torej naj bo v višini oči.
Zapestje mora biti sprva mehko, prožno, gibljivo v vse strani.
Ko pride trenutek, hip, krajši od sekunde,
se morajo zapestje, komolec in rama povezati,
kot vzvod, s katerim lahko dvigneš še tako težko skalo.
In ko začutiš, da je napetost največja,
tedaj je tudi moč največja, zalučaš kopje
in mu slediš z desnim očesom ves čas njegovega lêta.
In ta let je smrten. Zagotovo!

PARIS

Nauči me te veščine!

Priam in Hekba.

PRIAM

In kaj bo s tistimi, ki so obupali
in zbežali v temne idajske gozdove.

HEKABA

Sirote so, nič več Trojci.
Matere, otroci, starci,
obkroženi s sestradano drobnico.

PRIAM

Izdali so svojo dom, svoje mesto,
Svojo domovino....

HEKABA

Ne, Priam moj, zbežali so,
ker upajo, da bodo preživeli
in živi hranili spomin na Trojo.

Andromaha in Laodika.

ANDROMAHA

Poglej ga, otročka, kako spi ...
Njegovo življenje se je komaj začelo,
ničesar še ne ve, pozna moj glas, vonj,
sladkost mojega mleka – dokler ga je še kaj bilo
steguje svoje ročice k meni,
grabi za ustnice in kodre, v njegovih očeh
se prižiga zlata svetloba ...
Boji se strašnega očetovega šlema,
a kljub temu se stisne k njemu,
ko vzame ga v naročje,
vonj po znoju, usnju, krvi,
ga uspava ... Kot da bil bi mladič
divjega volčjega para.

LAODIKA

Jaz nikdar ne bom ... nikdar ne bom ...

ANDROMAHA

Mati? Seveda boš, Laodika.
Zakaj pa ne bi bila?
Mlada si, lepa, močna ...

LAODIKA

Ne le moji bratje, tudi drugi trojanski mladeniči

umirajo ... eden za drugim ...
Lisander ... Lisandra je ubil Ajas ...
Lepi in pogumni Lisander ...

ANDROMAHA

Je bil tvoj izbranec?

LAODIKA

Bil je ... bil je gospodar ... mojega srca ...

ANDROMAHA

Ko bo Hektor odšel na poslednji boj, na boj z Ahilom,
se bom poslovila od njega in v srcu zakurila
grmado, na katero bom položila najino življenje,
privila k sebi najinega sinka in čakal,
da ga prinesejo na ščitu ...
Nato pa odšla ... na konec sveta ...

LAODIKA

Hektor, moj brat, premagal bo ne le Ahila,
ampak tudi vse druge Ahajce!
On je najpogumnejši, najmočnejši, najmodrejši,
on bo očeta nasledil na prestolu.
Celo plašnost v Parisovem srcu je znal ubiti!

Približa se Helena.

LAODIKA

Oprezuješ, vohuniš, Pasejlika?

ANDROMAHA

Laodika, tudi ona z nami bije to nesmiselno vojno.
Tudi njej ne bo prizaneseno, če ...

LAODIKA

Saj zakaj pa bi ji bilo!

A le, če pade Troja, kar se nikdar, nikdar ne zgodi!

ANDROMAHA

Če je kdo med nami, je Helena najbogateje obdarovana
z nesrečo, s sovraštvom – kjer je bil nekoč njen dom
in tu, kjer je zdaj, četudi ni njen pravi dom – le sovraštvo ...

HELENA

Hvala ti, Andromaha, hvala

ANDROMAHA

Tega ne govorim, ker bi te imela rada,
ampak zato, ker si si naložila breme,
pretežko za tvojo lepoto!
Izdala si svoj dom, družino
in se podala v izgnanstvo, v neznano!

HELENA

Paris, tvoj svak, tvoj brat ...
Ko vedela bi, nikdar ...
Kako naj sedaj popravim, kar ...

ANDROMAHA

Helena, dokler so nam bogovi vsiljevali svojo voljo,
se igrali z nami in nas sili v dejanja,
ki jih nismo razumeli, ki jim nismo bili kos,
tedaj so modreci besedovali o usodi in volji,
ki da ni človekova, ampak bogov ...
Zdaj smo ostali sami ... sami ...
Za vse smo krivi sami ... in nič se ne da popraviti,
kar smo krivega storili ...
Edino, kar imamo, je naše življenje ...

Njega lahko darujemo, da se odkupimo za svoje zmote!

LAODIKA

Daruj svoje življenje, Helena!

... da se odkupiš ...

ANDROMAHA

Helena, kaj takega v Šparti nisi mogla slišati,
saj krog tebe šumele so služkinje,
ovite v dragoceno svilo, in ti stregle od spredaj ...

LAODIKA

... od spredaj, a tudi o zadaj ... pa ne le služkinje ...

ANDROMAHA

Svojih dejanj ne moremo popraviti,
lahko jih le obžalujemo, a to so le ponarejene solze ...
Čas ni kača, ki bi poljubila, ki bi ugriznila svoj rep.

HELENA

In kaj naj naredim, sestri moji hudi?
Menelaj je mrtev, Paris odhaja na poslednji,
odločilni spopad,
jaz pa sem sama sebi vedno bolj tuja.

LAODIKA

Podarila sem ti bodalo ...

HELENA

Laodika, bodalo, ki si mi ga podarila,

tvoj lepi smrtonosni dar, vedno nosim s seboj.
In – verjemi mi, verjemita mi obe –
v meni se bo do smrti napil krvi ...
še preden bom položila na hladno Parisovo truplo.

LAODIKA

Kako patetične besede!

10. PRIZOR

Hektor, Andromaha s sinkom v naročju.

© Ivo Svetina

Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorja je prepovedana.

ANDROMAHA

Poglej ga, najinega fantička ...

HEKTOR

Če mi smo poslednji trojanski junaki,
on prvi bo z močjo razuma osvajal svet.

ANDROMAHA

Ne nalagaj mu zahtevnih nalog,
ne obremenjuj ga z našo nesrečo
on je edina svetloba pod tem črnim soncem.

HEKTOR

Njegovo nedolžno srce utripa le,
da bi živel, ne pozna ne jeze ne srda,
ne sovraštva, ne maščevanja ...
Tvoje prsi, Andromaha z belimi lakti,
so njegov svet: sladak vonj ga zapreda
v toplino in varnost: ti si njegov dom
in domovina, celina in otok: zemlja in nebo.

ANDROMAHA

Moje prsi so usahle, namesto mleka v njih zorijo solze ...
Lepo govoriš, slavni Hektor, že ko prvič
prijel si me za roke, so tvoje besede bile
šumljajoči studenec in nema sem stala ob tebi.
Tvoja moč ni bila le žena meča, ampak tudi misel,
ki kot opojno vino prelival si jo v besede
in besede v mene, prazno, žejno čašo.

HEKTOR

Z besedami prikrivava grenkobo slovesa:
To je zadnji boj, ki ga moramo izboriti.
Ahajcem pridružil se je Odisej,
Zviti in noro pogumni kralj Itake.
Na stotine ladij se je zasidrilo pred našo obalo.
Brat Helenos se je zaman žrtvoval!

ANDROMAHA

Zato njegova žrtev je še toliko bolj plemenita.
Hektor, vem, kaj me, kaj naju, nas čaka ...

HEKTOR

Zmaga! Pregnali jih bomo,
ki že deset let ... pobili so več kot ...
... a zdaj, zdaj Ahilovo srce prebodem ...

ANDROMAHA

Gre Paris s teboj?

HEKTOR

Paris je moj poslednji brat.
Odhajam, Andromaha belolakta,
moja mila zarja, mati najinega dečka ...
Že zaradi njega se moram vrniti,
da mu predam šlem in ščit ...

ANDROMAHA

Saj si rekel, da on ne bo več zmagoval z mečem ...

HEKTOR

Da ju bo obesil na steno in mu bosta znamenji,
ki spominjali ga bosta na čase,
ko ljudje poznali nismo drugega kot klanje.

ANDROMAHA

Ko bojeval se boš, Hektor moj,
ne misli na naju, da se ti meč
ne skrha od ljubezni in sočutja.

Hektor si nadene šlem in odide. Približa se Laodika.

Hektor, Hektor, bratec moj!
Počakaj! Nekaj imam zate!

HEKTOR

Laodika moja, mladost našega rodu ...
ki mati boš novim junakom ...

LAODIKA

Ne norčuj se, brat moj! Veš, da je
Lisandra presekal ahajski meč ...
On bil je edini ...

HEKTOR

Edini, dokler bil je živ, Laodika.
Mrtvi lahko koristimo ženskam
ali domovini le kot iz marmorja
izklesani spomeniki.
Mlada si, še devica, pred teboj je
čas svobode, ko izbrala si boš lahko
ne najpogumnejšega, ampak najmodrejšega
med trojanskimi mladeniči.

LAODIKA

Ne, ne odhajaj, Hektor!

HEKTOR

Moram, kličejo me padli junaki ...
in živi sovražniki ...

LAODIKA

Tole ti izročam. Shrani na prsih,
pod oklep daj, da te brani smrtonosnih
ahajskih konic in rezil.

HEKTOR

In kaj je to? Kaj res? Hranila si
vsa ta dolga leta? Lesenega konjiča,
ki izrezljal sem ti ga, ko bila si še punčka ...

LAODIKA

Naj te čuva leseni konjiček,
moj strašni Hektor, konj strahovalec!

PARIS

Greva?

HEKTOR

Greva? Si odvrigel vse,
kar te ovira v boju?

PARIS

Ščita in meča nisem odvrigel.

HEKTOR

In možate volje tudi ne?

PARIS

Poslovil sem se od Helene ...

HEKTOR

Tudi jaz od Andromahe in sinka ...

PARIS

Ničesar ji nisem obljubljal,
ničesar zamolčal ...

HEKTOR

Tudi jaz ne! Tako ravnajo junaki možati!
Pojdiva, brat moj, v poslednji – smrtni –
boj!

PARIS

Pojdiva, da zmagava!

HEKTOR

Zmagala bova tudi,
če zmage ne bova mogla slaviti!

PARIS

Saj se bova vrnila!
Saj ne bova obležala ...
Patroklos ...

HEKTOR

In nepremagljivi Ahil ...
naju čakata!

PARIS

Saj bova ... zmagala ...

HEKTOR

Tudi, če umreva,
bova zmagovalca!

PARIS

Kako? Ne razumem ...

HEKTOR

To lahko boš razumel šele,
ko sovražnikov meč presekal
ti bo pljuča

Hekaba in Priam.

PRIAM

Hekaba, poglej ju, odhajata.
Brata, noč in dan, sinova:
Prvi moč, drugi lepota.

HEKABA

Lepota ovenča te ob rojstvu,
moč zrasede, ko mladenič postane mož.

PRIAM

Morda bosta prav ona dva,
medved in zajec, zmogla,
kar doslej ni uspelo nikomur.

HEKABA

Dragi moj Priam, res postajaš star.
Je kdaj že ista samica povrgla
medveda in zajca?!
Odloči se:
Si se poročil z medvedko ali zajklo?

INTERLUDIJ

HEKABA

Bikca moja trmoglava ... vedno z rogovi
v pesku, z repom žvižgajočim,
s kopiti zlatimi ... sina moja!

Konj! Konj! Kje je kača?
Kača, ki mi je ugrabila Parisa?
Konj, povej mi, zakaj si se skril
pod Hektorjev oklep?

Z nabrušenimi kopiti ga žgeš,
moč piješ iz njegovih mogočnih prsi,
k srcu, junaškemu vozlu,
segaš s črnim jezikom.

Kača, pridi, da ubiješ konja,
ki na svojem širokem hrbtu
prinaša ogenj, kri, krike, uničenje:
Vse otroke bo pohabil, vse matere posilil
s strašnim črnim udom ...

Sina moja, konj ni konj in kača ni kača,

jeza in srd sta se ugnezdil, žena in mož
nikdar poročena, v njiju ...

Presekajta, zakoljita, prebodita!
Meč, bodalo, kopje so vajini poslednji bratje:
Ne merita litrov sovražnikove krvi!
Vajina je moja, moja je vajina ...
Naj bo rana še tako globoka,
naj bo rana še tako črna,
na njenem dnu bo vedno moja kri!

11. PRIZOR

Vojak, Priam, Hekaba, Laodika, Andromaha, Helena.

Vstopi ranjeni vojak. Se zgrudi.

PRIAM

Si sam? Si edini, ki ... vrnil si se iz boja?
Kje sta? Povej, nesrečnež, dokler še moreš!

VOJAK

Padla sta ... oba ...
Paris je, preden je izdihnil, prebodel Patrokla ...
Ahil, nor od izgube najboljšega prijatelja,
pobil je Hektorja ... kopje zabodel mu je v vrat,
z mečem odsekal pol obraza,
roka, ki ni hotela spustiti meča,
obležala je na bojnem polju ... sama

HEKABA (si zatiska ušesa)

Dovolj ... dovolj ...

PRIAM

Pripoveduj.

VOJAK

Nesmrtni Ahil privezal ju je na bojni voz ...
Krog gležnjev je zavezal usnjene trakove.
Nato z bičem mahal je, nor od zmage!,
po konjih in po truplih tvojih sinov, kraljica.

HEKABA

Usmili se me, nesrečnež

PRIAM

Govori, edina priča njune strašne smrti.

VOJAK

Konji so skoraj zblazneli od norosti zmagovalca,
tresošlemi Hektor in lepi Paris, mrtva, okrvavljena,
sta kot ubita jelena poskakovala po peščini,
pesek se je prijemal krvi,
kri je risala kačje sledi ...

HELENA

Paris ... Paris ... Paris ...
Zaradi tebe ... s teboj ... za teboj ...

LAODIKA

Za njim, lepotica!

© Ivo Svetina

Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorja je prepovedana.

HEKABA

Sina moja, sem vaju mar zato rodila,
da sta sredi razžarjenega dneva
odšla ... odšla v temno podzemlje.

ANDROMAHA

Sem ti, Hektor, zato rodila sina,
da se bo igral s tvojim okrvavljenim šlemom?

LAODIKA

Bratca moja ... mrtva ...
Oče, kje sta? Pojdimo ju iskat!

PRIAM (Vojaku)

Kako ti je ime, junak moj?

VOJAK

Nekoč bil sem ... sedaj tudi moje ime izginja ...

PRIAM

Četudi prinesel si nam strašno novico,
ovit v vonj smrti mojih zadnjih dveh sinov,
bomo tvoje ime shranili v svoja srca
kot bomo tvoje bele kosti v skrinjico ...

LAODIKA

Oče! Oče! Pobjimo jih!

PRIAM

Na meni je, jaz sem vaš oče ... kralj ...
Zdaj moram priznati ... priznati,
da Troja ... njeni mogočni zidovi
in visoki stolpi zdržali so deset let,
a da so končno ... klonili ...

HEKABA

Zidovi! Ne pa naša srca!

ANDROMAHA

Hektorjev sin je jutrišnji dan Troje ...

HELENA

Odšla bom ... odšla tja, kjer ...

LAODIKA

V Ahilov tabor pojdi in uporabi darilo,
ki sem ti ga dala ... najprej njemu,
nato še sebi prereži vrat ...

PRIAM

Ahil zmagovalec je prekršil prastaro postavo:
Oskrunil je trupli poražencev,
na bojem polju padli bojevniki
si zasluži pokop ... slovesnost,

HEKABA

In kaj boš storil, kralj naš?
Oče nisi več. Vsi tvoji sinovi so mrtvi.

PRIAM

Odšel bom k Ahilu in prosil ...

LAODIKA

Morilca mojih bratov boš prosil, oče!

PRIAM

Tisti, ki zmore toliko poguma,
da stopi pred morilca svojih sinov,
le ta je vreden, da je oče in kralj!

HEKABA

Boš šel kar sam, kralj moj?

PRIAM

Ne. Helena šla bo z menoj ...

HELENA

Jaz, jaz naj grem tja? K

PRIAM

Prav ti, saj tam leži oskrunjeno truplo tvojega moža!

HELENA

Bojim se, kralj!

PRIAM

Prav je, da se bojiš!
Strah je najboljše zdravilo za napuh.

HELENA

In kaj, če me bodo hoteli ...

HEKABA

Ubiti? Se maščevati za tisoče mrtvih?
Svojih in naših ... Samo še eno truplo boš ...

LAODIKA

Lepo truplo.

12. PRIZOR

Priam v ahajskem taboru.

Priam in Ahli.

AHIL

Od kod ti nori pogum, starec,
da mimo tisočih mojih bojevnikov
prideš pred moj šotor?

PRIAM

Starec pred teboj je Priam,
trojanski kralj, oče petdesetih mrtvih sinov.

AHIL

Vem, kdo si, starec! Že deset let
oblegam tvoje mesto!
In ne misli, da me bodo tvoji mrtvi sinovi ganili!
Jaz sem Ahil nesmrtni, egidonosec!

PRIAM

Nisem pogumen, še manj nor.
Tvoji bojevniki so v meni prepoznali
starca in kralja, ki ga ne smejo potolči kot psa.

AHIL

Priznam, tudi o meni govorijo,
da sem noro pogumen, ne pa pogumno nor!
V Trojo bom vkorakal z mečem
in pobil vse tvoje vojščake,
ženske, otroke, nemočne,
ki so vedno le nadloga, saj od njih ni
nobene koristi ...
Nato bom stopil pred tvoj prestol
in ti presekal vrat.
Pokukal še v spalnico in razparal trebuh
vzvišeni kraljici Hekabi!
Nato zanetil ogenj, ki bo požrl zadnjo sled
tvojega prekletega mesta.

PRIAM

Kar beseduj, Ahil, z vsako besedo srda,
izginja tvoja opevana plemenitost!
Lahko me žališ in mi groziš,
a vedi: starec pred teboj bo pokleknil,
ti poljubil roko in te prosil ... prosil,
da mu vrneš njegova mrtva sinova.

AHIL

Očetova ljubezen res ne pozna ponižanja.

PRIAM

Temu se reče dostojanstvo.
Si slišal, silni bojevnik, kdaj to besedo?
Veš, kaj pomeni?

AHIL

Ne izzivaj, starec!
Če si do tega trenutka ostal živ,
še ne pomeni, da ti naslednji hip
ne razparam trebuha, da se smrdeči drob
razlije vsenaokrog.

PRIAM

Dostojanstvo, Ahil, pomeni,
da se zmagovalec zaveda,
da je poražencu dolžan svoje življenje.
Njegova smrt je tvoje življenje.
Njegov poraz tvoja slava!

AHIL

Dobro si se pripravil, starec!
A uštel si se, saj mene
ne zanimajo tvoje moralne pridige!
Mi smo bojevniki, vojščaki, pogum je naša
morala, vse drugo je dekliško vzdihovanje!
Povej, starec, kaj hočeš!
In vstani že, da ti lahko zrem v obraz.

PRIAM

Vrni mi Hektorja in Parisa!
Prišel sem, da odpeljem sinova
domov in ju tam spoštljivo pokopljem.

AHIL

Nočem te še dodatno prizadeti, starec,
kajti v divjem zmagoslavju oskrunil sem trupli,
kožo in meso je požrli pesek,
po katerih sem ju vlekel, privezana na svoj bojni voz!
Kosti so polomljene, obraza olupljena, lasje odpadli ...
Ju res hočeš videti, ju res hočeš
odvleči nazaj v Trojo, ki so ji dnevi šteti!

PRIAM

Ko boš prvič privil sina na svoje junaške prsi,
boš morda razumel, česar sedaj ne moreš!
Napuh in pogum nista brata.
Prosim te, Ahil, vrni mi sinova. Mrtva ...

AHIL

In kaj mi ponujaš v zameno?
Če nisem plemenit, če ne poznam pomena
besede dostojanstvo,
če sem barbar, ki ne ve, da je truplo
še vedno junak, potem se pojdiva trgovino.

PRIAM

Nisem prišel sam ...

AHIL

Sinov nimaš več, si pripeljal
kakšno trojansko lepoticó, svojo hčer nemara,
da jo zamenjaš za dva mrtvaka!

PRIAM

Pripeljal sem ... Heleno ...

AHIL

Starec moj dragi, ti si res nor!
Sèm v sovražni tabor si pripeljal psico,
ki zaradi nje deset let crkavajo
tako moji kot tvoji junaki!

PRIAM

Helena je bila Parisova žema ...

AHIL

... Menelajeva žena ...

PRIAM

Paris je mrtev ...

AHIL

Menelaj tudi ...
In zdaj misliš, da boš Heleno vrnil ...
Komu le? Menelaju?
Morda njegovemu bratu Agamemnonu?

Ali nam jo izročil kot žrtevno žival,
da jo na oltarju darujemo bogu vojne?
Ali naj jo spustim med zlakotene vojščake,
da si utešijo slo?

PRIAM

Ahil, iz tebe sika črni srd in jeza strupena!
Heleno sem pripeljal, da boš,
da boste oblegovalci Troje,
spoznali, da Helena ni bila vzrok
te strašne moritve.
Ob Heleninem truplu, saj maščevanje je sladko,
boš, boste morali priznati, da ta vojna
ni vojna zaradi špartanske lepote,
ki jo je moj sin ugrabil Menelaju!
Ob Heleninem truplu boš moral priznati,
da ste pred desetimi leti prišli pred Trojo,
da nas uničite in da se pobratite
s svojimi nekdanjimi sovražniki Perzijci,
od katerih si obetate velike koristi!

AHIL

Smešen si, starec moj dragi!
Kaj pa ti veš o Perzijcih!
Mi smo se borili z njimi! Mi!
In mi smo jih premagali,
četudi si jih še nismo pokorili!

PRIAM

Ko pade Troja, bo pot do njih prosta!

AHIL

Končajva! Sonce tone za obzorjem,
za katerim se béli naša slavna domovina!
Daj, pripelji Heleno,
jaz pa naročim naj na voz

položijo tvoja sinova. Njuni trupli!
Naj naročim, da ju malo umijejo in počesejo ...

PRIAM

Mojega srca ne moreš več raniti,
Ahil, ki pravijo, da te je mati, ko si se rodil,
okopala v smrtni reki, in da si zato nesmrten ...
Nesmrten le, dokler brodiš po podzemni reki
in seješ krog sebe smrt.
Ko boš enkrat spoznal ljubezen, boš postal smrten ...
Helena, Helena! Vstopi!

Vstopi Helena.

AHIL

Si res ti? Helena? Si mar res ti, Helena?
Tista lepa Helena?
Tvoja lepota je v desetih letih uvela.
Paris ni dobro skrbel zate.
Škoda. Zdaj res nisi več vredna,
da bi zaradi tebe padel en sam bojevnik!

HELENA

Ahil, ti si še vedno junak nad junaki,
Moški, ki vsaka ženska bi si zaželela,
da si njen mož, pastir, gospodar.
A sovraštvo te je spremenilo v ...
Da, v bika, v vola, ki samo s silo ruši in uničuje ...
Tvoje srce je mrtvo, Ahil!

AHIL

Danes sem se naposlušal moralnih naukov!
Kmalu bo večerja. Zatorej, Priam,
stari moj kralj, odpelji svoja mrtvaka domov,
ti Helena pa se mi pridruži pri večerji,
med katero se dogoriva, kaj nama je storiti ...

Priam, ne pozabi, vojna še ni končana!
Pokoplji svoja sinova, nato se pripravi

13. PRIZOR

Priam odide.

Ahil in Helena.

AHIL

No, kaj bova midva, Helena ... trojanska?

HELENA

Ne sprašuj mene, nesmrtni Ahil.
Z menoj boš storil, kar te je volja ...

AHIL

Moja volja? Le kaj bi lahko bila volja
moža, ki se je deset let boril
pred trojanskimi obzidjem?
Povej Helena? Le kaj? Molčiš? Molči!
Le kaj bi lahko bila volja poveljnika,
ki na tisoče njegovih bojevnikov mrtvih
je obležalo na peščini pred mestom,
ki si ti, lepotica smrtonosna, priklicala nadenj srd!
Le kaj bi bila volja moža,
ki mu je tvoj svak Svak? Ubil najboljšega
prijatelja? Ki je, ta tako imenovani tvoj svak,
pred mojimi očmi ubil plemenitega Patrokla,
ki se nam je pridružil ... pridružil,
da ... da Menelaju Špartancu vrnemo ženo?

Tebe, tebe, Helena, lepotica strupena.

HELENA

Jaz sem samo še ime, ime, ki ...
ki bo odmevalo skozi čas
se odbijal odmev od idajskih pečin
vse tja do grških otokov,
do obrežij ... do Šparte ...

AHIL

In v Šparti ti bodo postavili spomenik ...
Iz deloškega marmorja izklesan,
mojstrska roka z dletom bo nežno
luščila tvoj zapeljivi lik iz jalovega kamna
in ga spreminjala v toplo žensko meso,
v blede polt z zlatom osenčeno ...
Ah, saj res ... nisem te še vprašal,
si Parisu povila sina?
Morda hčerko, ki bo nosila prekletstvo
tvoje lepote?

HELENA

Le zakaj to sprašuje, Ahil nesmrtni?
Paris je mrtev ...

AHIL

Saj ravno zaradi tega!
Da vem, ali se bo še kdaj po svetu
potikal kakšen takšen zmene,
ki bo v tujih posteljah iskal užitka!
Užitka tam, kjer je nekdo pred njim že
opravil težaško delo ...

HELENA

Ponižuj me, Ahil, tu sem ...
Sama, tebi prepuščena na milost in ...

AHIL

Na milost ne računaj, lepotica!
In nisi samo meni prepuščena ...
Tu, na trojanski obali je na tisoče mož,
ranjenih, pohabljenih ... a tudi divjih,
saj deset let, deset let!, si lahko predstavljaš,
kurba trojanska, niso zadržali svoj ud v žensko!
Nekateri so si tešili slo z ovcami in kozami ...
A ko te bodo zavonjali ... zavohali tvoj znoj,
smrdeč, ker v njem bodo kapljice strahu, groze ...
Tisti, ki so si kože jemali, te bodo od zadaj,
oni, ki so ga v ovce rinili, te bodo od spredaj,
in tisti, ki so jim živali smrdele, te bodo v usta.

HELENA

In kdo je tebi pomagal, da nisi bil žival?
Da si nisi z živaljo tešil moške sle?

AHIL

Bi rada, da ti še kaj povem?
Te vznemirja opolzko govorjenje?
Si s tem tešiš slo,
ki jo Paris ni zmogel potešiti?

HELENA

Nehaj, dovolj! Ne muči me!
Odpelji me, da me raztrgajo tvoji sestradani psi ...

AHIL

Naši bojevniki niso psi!
Psica si ti, ki te bo večji kipar

v Šparti tako tudi upodobil!
Na vseh štirih!

HELENA

Tista, ki me je v Troji najbolj sovražila,
mi je nekoč podarila lepo darilo ...

AHIL

Zdaj pozabi na darila, zdaj si ti ...
naše darilo!

HELENA

Pripravljena sem, da ...

AHIL

Ne slepi se, lepotica, dvakratna vdova!
Na to, kar te čaka, ne moreš biti pripravljena!
Najprej pa ti pokažem bele kosti
špartanskega kralja, tvojega moža,
pogumnega Menelaja!

EPILOG

Laodika, Andromaha.

LAODIKA

Ogenj še vedno tli ...
Še se vije črn dim v nebes ...

ANDROMAHA

Kamen počasi umira.

LAODIKA

Ljudje so nahranili ogenj do sitega.

ANDROMAHA

Ogenj naj bi očistil človekovo dušo ...

LAODIKA

Česa le? Ljubezni, strahu, sovraštva?

ANDROMAHA

Smrt otroka požge dušo.

LAODIKA

Tvoj in Hektorjev sin
je bil bodoči trojanski kralj.

ANDROMAHA

Nekaj drobnih koščic sem pobrala
iz njegove zgorele posteljice.

LAODIKA

Še se vonja zažgano runo ...

ANDROMAHA

Še se slišijo kriki iz ust,
ki so jih prebodla kopja.

LAODIKA

V zavetju idajskih pečin se skrivava ...

ANDROMAHA

Živi sva, živi! Laodika, živi!
Poslednji!

LAODIKA

Ahajci so si postavili zasilno utrdbo ...

ANDROMAHA

Troje ni več, ni več našega rodu,
ni več otrok ne ovac ne koz ne konj
ne žita ne sonca ne radosti ne ljubezni ...

LAODIKA

In kaj sva me dve?

ANDROMAHA

Poslednji priči ...

LAODIKA

Priči? Le česa?

ANDROMAHA

Jeze strupene
in srda pogubnega, ki ...

LAODIKA

Prazna vrča svobode,
o katerih je govoril Hektor,
da ju postavi na slavnostno mizo zmage ...

KONEC

28. novembra 2012

© Ivo Svetina

Uporaba in reprodukcija besedila brez pisnega dovoljenja avtorja je prepovedana.